

Vári Attila

Halotti tor

Még akkor is elfogta a törzsasztal tagjait a röhögés, amikor hetekkel később, a halotti torra gondolva, felidéztek a harangozó temetése utáni estét.

Ha nem az utcán esik össze, útban a Surlott Grádics vendéglő felé, talán hetekig sem kereste volna senki, mert az utóbbi időben a harangozó el-elmaradozott a törzsasztaltól.

Nem betegeskedett, csak kedvetlen volt, és ingerlékeny is. Dühét politizálással is fűtötte, s a többiek egyöntetű véleménye szerint, ha bevadult, olyan elveket hangoztatott, hogy hozzá képest a fasiszta párt jótekonysági, emberbaráti gyülekezet volt.

– A szélsőjobb és a fing között az a hasonlóság, hogy mindkettő bűdös és nehéz visszatartani – mondta a sekrestyés egy délutáni vita hevében, s a harangozó ezután kezdett elmaradozni.

Már nem kellett dolgozzon, átállították villanyra a harangokat, de maradhatott a toronyalji szoba-konyhás lakásban, s nyugdíját azzal egészítette ki, hogy családi ünnepekre tűzijátékokat tervezett, hiszen alapvetően polgári és katonai tűzszerész képzettsége volt. Végzettsége szerint készíthetett szemet gyönyörködtető rakétákat, kereshetett aknát, vagy hatástalaníthatott volna fel nem robbant bombákat, de sem a trianoni döntés, sem pedig a kommunista hatalomátvétel után nem gyakorolhatta szakmáját.

– Tudnék akár a semmiből is csinálni olyan időzített bombát, hogy por se maradjon a szekuritáté épületéből – mondta a rendszerváltás előtt Békainak.

Egy alkalommal, amikor a csapos felbosszantotta, küldött neki egy csomagot, s amikor az kibontotta, felrobbant, nem okozott kárt, de csupa korom lett az áldozat arca és ruhája.

– Veszélyes játék ez, komám – mondta Békai –, a papundekli darabja is megvakíthatna valakit.

Ötödik Békai Pál, nyugalmazott vasúti váltóőr éppen új névjegyet rendelt, (mert megtudta, hogy a neve elé tett nagy V, a váltóőr rövidítése miatt, a háta mögött Ötödik Békainak csúfolják), amikor belépett a fénymásoló üzlet utcai ajtaján Bognár, a katolikus temető őre, aki a rendszerváltás után újra indította temetkezési vállalatát, s a Bécsből hozott, használt fekete temetési Mercedes kocsijaival mindenkit háttérbe szorított a kegyeleti piacon.

Békai tőle tudta meg, hogy meghalt törzsasztaluk legcsendesebb tagja, a vártemplom harangozója.

– Isten nyugosztalja – mondta, s magában számolgatni kezdett, hogy ha az első világháború kitörésekor negyvenéves volt, mert már nem sorozták, akkor a második ukrán front átvonulásakor, 1944-ben, már hetven, s ha minden igaz, akkor már jóval túl a százon, jövő májusban megkaphatta volna a Guinness Rekordok Könyve által a világ legöregebb emberének járó ezüstből készült söröskriglit.

Bognár szomorújelentést nyomtatott, s a harangozó neve alá azt íratta, hogy „a vártemplom utolsó hűséges katonája”.

A délutáni sörözéskor a temetés előkészítését beszélték meg, s az általuk alapított *Kankalinfüty Testvériség Lovagrendje* hivatalos bejegyzési okmányával, amelyet közjegyző hitelesített, s azt bizonyította, hogy a társaság jogos örököse az elhunynak, a temetőőr elküldte egyik alkalmazottját, hogy a nyugdíjhivatalban intézze a temetési segélyt.

A Surlott Grádicsban, a különteremben terítettek a temetésről visszatérő kompániának, s hosszas habozás után a pincér abba az asztali zászlótartóba, amelybe más szórakozóhelyeken a külföldi vendégeknek kedveskednek hazájuk színeivel, mégiscsak feltette a kis fekete selymet.

Fáradtan értek vissza a falusi temetésről. Bár a vártemplom esperese ingyen sírhelyet adott volna hajdani harangozójának, Ötödik Békai, nyugalmazott vasúti váltóőr, aki a kankalinfüty lovagrend nagymestereként a szertartást szervezte, azt mondta, hogy a harangozónak az volt az utolsó kívánsága, hogy szülőfalujában temessék el.

Ötödik Békai taxival ment a közeli faluba, a Mercedesek kellettek a többiek, no meg a koporsó és koszorúk szállításához, és még a faluban is taxival ment mindehova. A paphoz sírhelyet venni, házat keresni, ahol felállíthatják a ravatalt. Taxizott, mert már nehezen mozgott, s csak azért vállalta ezt a feladatot, mert szörnyű tapasztalata volt a városi temetőkről.

Nem szeretett felesége sírjához járni. Még halottak napján is csak egy szál égő gyertyát tett az ablakba, s bár gyakran fordult meg törzsasztaltársa, a temetőőr házában, csak akkor tudta meg, hogy kilakoltatták az asszony földi maradványait, hogy eladták a sírt, amikor román feliratot talált felesége neve helyett a fekete műmarványba vésve, ahonnan kicsiszolták Békainé nevét, mert a nyugalmazott vasúti váltóőr elfelejtette, hogy huszonöt évenként újra meg kell váltani a helyet.

Itt a faluban addig maradhatott mindenki a föld alatt, amíg el nem porladt a kereszt, el nem sülyyedt a sírkő az agyagos földben.

A harangozóra senki sem emlékezett szülőfalujában, kamaszkorában hagyta ott a falut, kortársainak unokái is idős emberek voltak már, s Ötödik Békai szép summát fizetett, hogy egy lakatlan ház tornácán ravatalozhassák fel a harangozót.

A falu temetője a dombtetőn volt, s egyre fennebb kerültek a sírok. A túloldaltól könnyebb lett volna megközelíteni a kiásott sírt, de onnan csak gyalogösvény vezetett oda.

A házak mögötti kiskertek végében kezdődő gyümölcsösöktől csak egy mély út választotta el, amit lentről nem lehetett látni. De azt sem vette volna észre az idegen, hogy nem egy elvadult birtok az a fákkal, bokrokkal benőtt terület, mert a faluból nem látszódtak a sírkövek. Csak a tetőn túl voltak újabb keresztek. Egy kihalóban lévő falu síron túli üzenetei.

Nagy kerülővel lehetett feljutni az első besüppedt hantokig. Olyankor, ha napokig esett, a sárga agyagba a szekerek kerekei által vágott serpentinúton még a traktor sem tudott felkapaszkodni, s ha ilyenkor temettek, régebben ökrös szekérrel vitték ki a koporsót, mostanság pedig egy szánszerű alkotmánnyal kínlódtak, amelynek talpát fáradt olajjal szoktak locsolni, hogy könnyebben csússzon.

Nem volt ravatalozója a falunak. Itt még háztól temettek, s ilyenkor a harangtorony aljában őrzött fekete kárpittal vonták be a halottasház kapuját.

Vastag, idő- és molyrágta posztó volt, aranyszínű fonallal szegték be valaha a két szárnytakarót, s valami mintát is varrhattak rá, de már nem lehetett látni, hogy rombuszok voltak-e vagy farkasfogak.

A bejárat fölé kifeszített részen még ki lehetett olvasni az INRI-t, s a kereszt is látszott rajta még, s ezért hazatelefonált a Surlott Grádicsba Békai, hogy küldjön a temetőőr olyan kárpitot, amin nincsenek katolikus szimbólumok.

A temetőőr Bécsből hozott fekete halottas Mercedes kocsijaival mentek a többiek, s mert eddig a három kocsiba a sofőrök mellé éppen hatan fértek be, most a harangozó hiánya lehetővé tette, hogy magukkal vigyék a vártemplom esperesét is, hogy valaki olyan, aki ismerte is, gyászbeszédet mondhasson a temetésen.

Szekeret béreltek, egy síró-nyikorgó öreg ökrös szekeret, de már nem voltak sem bivalyok, sem pedig ökrök a faluban, így teheneket igáztak a visító kerekű alkotmány elé.

Bevitték a koporsót a fekete kárpittal fedett kapufélfák között a bérelt ház tornácára, s Ötödik Békai elcsodálkozott, hogy csoportosan érkeznek halottnézőbe a falusiak, akik életében nem is láthatták soha a harangozót. Fogatlan vénasszony állt Békai Pál elé.

– Aztán hol lesz a tor? – kérdezte szemét törölgetve. – Mert a tor ad a gyászolónak végső megnyugvást.

Békai, bár tévedhetetlennek tartotta magát, s büszke volt arra, hogy hosszú élete minden eseményére emlékszik, s hogy a törzsasztal tagjainak születésnapját, névnapját is észben tudja tartani, most be kellett vallja magának, hogy bizony, erről megfeledkezett. Még kora délelőtt volt, szinte reggel, s délután öt órára tervezték a temetést.

– Aztán hol szoktak torozni, ha nagy a rokonság és nem férnének el a megboldogult házában?

– Minden mulatságot a kultúrházban szoktunk tartani – mondta a vénasszony, s Békai ráförmedt.

– Maguknak ez mulatság? – kérdezte, de a vénasszony dacosan, Békai szerint szemtelenül válaszolt.

– Az. Ezt mi nem tornak, hanem fekete menyegzőnek mondjuk, mert hogy összeadtuk a megboldogultat a túlvilági étellel.

– Aztán hányan szoktak elmenni az ilyen halállakodalomba? – kérdezte Békai, de nem számított arra, hogy a vénasszony számolni kezd.

– Hát – és sorolni kezdte, hogy ki beteg a faluban, ki mozgásképtelen. – Gyermekek és fiatal egy sincsen a faluban, csak mi öregek vagyunk. Hát olyan negyven ember lesz, annyi szent.

– Na, hát akkor jó szórakozást a temetéshez – mondta dühösen Békai, s a kopor-sót szállító szekér nyomába sántikált, mindegyre beleragadva a ragacsos sárba.

Még szerencse – gondolta, hogy évekkorábban, amikor szegre akasztotta, búzáat töltött a csizmájába, mert nem száradt szét, s most a temetőbe vezető úton nem kellett azzal kínlódnia, mint a többiek, mert mindegyre elmaradt valamelyik lábukról a cipőjük.

A szertartás rövid volt, s a falusiak döbbenetn nézték, hogy a városiak nem toroznak, beszállnak a nagy fekete autókba, s eltűnnek a szemük elől.

Nem volt szó semmiféle torról, de a Surlott Grádics tulajdonosának felesége méltatlannak találta volna, ha nem rendezi meg, s mert biztos volt benne, hogy a kompánia a félórányi útra lévő faluból egyenesen a kocsmába jön majd, a külön-terembe terítették Békai társaságának.

Előételnek paradicsommártásban főzött füstölt szardellát készített, s a lehűtött tálát, amelyben a halak úsztak, az asztal közepére tette, s úgy gondolta, hogy forró erőlevest ad utána, buggyantott tojással, s a vacsora főétele a faszélen sült disznókaraj lesz.

Megérkeztek a törzsasztal tagjai, nyakig sárosan, s az állandó esők miatt zárva tartó sörkertben takarították cipőjükről, nadrágszárukról a megkérgesedett agya-gos sarat.

Asztalhoz ültek, s a pedellus fölemelkedett, hogy elérje a halas tálát, s a macs-ka éppen leugrott volna a polc tetejéről, de a föltornyosuló kopasz fej eltérítette a lendületét, s Cirmi a paradicsommártás közepén landolt. Farkával csapkodni kezdett az ismeretlen anyagban, s amit a toccsanása nem spriccelt szét, azt most sikeresen pötytyözte mindenre, amit hatókörében ért.

A felcsapó vörös szósz befröcskölte a torozók arcát, s úgy néztek ki, mintha csupa fejsérült ülne az asztal körül. Döbönt csönd ülte meg a különtermet, csak a macska nyávogott förtelmesen, s még ott a tál közepén nyalni kezdte magáról a halízú ingyenséget.

A zászlótartóba helyezett fekete selyem olyan lett, mint egy vörös halálfejes kalózzlobogó.

Ahogy egymásra néztek az öregek, nem bírták röhögés nélkül megállni a látványt.

A sekrestyés homlokára ragadt fejestől-farkastól egy szardella, a pedellus baj-száról, akár egy vörös jégcsap, alsó végén golyóvá kerekedve ingázott a kulimász, Békai a robbanásszerű becsapódás pillanatában a szeméhez kapott, s így sikerült szétmázolni az arcán a szószot, s gyulladás színűvé tenni bozontos szemöldökét, haját. Olyan volt egészében a látvány, mintha megskalpolták volna a nyugalma-zott váltóőrt.

A temetőörnek jutott a legtöbb. Homlokán három babérlevél ékeskedett, mint egy dicsőségkoszorú maradványa, bár egyáltalán nem nézett ki antik atlétának.

A Meszticz-féle fűszerkereskedés hajdani hordára volt az egyetlen, aki meg-úsztá, mert a Surlott Grádics ünnepi készletével terítették a torozóknak, azzal, amit még osztrák–magyar alattvalóként rendelt a hajdani tulajdonos egy cseh-or-szági porcelángyárból, s amelyen a széleken mintázat volt, s a hordár éppen azt vizslatta rövidlátó módon, hogy mik azok a piszokfoltok a tányérján, s ahogy az arca elé tartotta, mint egy pajzs, felfogta a macskavulkán láváját.

Mucurka csak másodpercekig dőzsölt a tálban, aztán váratlanul felugrott, s leverte az asztalról a poharakat, üvegeket döntött fel, s a csörömpölésre benyitott a különterembe Baloghné, a tulaj felesége.

Amikor meglátta azt, hogy néz ki a társaság, nem állhatta meg kacagás nélkül, s hatalmas melle és hasa úgy hullámozott, mint a tengeri szökőár, mint valami húsból-hájból való cunami. Amikor abba tudta hagyni a testét görcsösen rengető nevetést, kikiáltott a csaposnak.

– Gyere, szedd le a terítékeket – s utasította arra is, hogy hozzon tiszta abroszt, egy csomag papírszalvétát törölközésre. – Na, az ilyesmi háromig meg nem áll. Ez volt az első felvonás – mondta, még mindig rázkódva a kacagástól, aztán kiment, hogy a konyhában pótolja valamivel a paradicsomos szardellát.

A csapos újra terített, s mielőtt kiment volna, a homlokához kapott.

– Szinte elfelejtettem. A megboldogult már vagy két hete hagyott Békai úrnak egy csomagot, s a lelkemre kötötte, hogy óvatosan bánjak vele. Azonnal hozom is – mondta.

Amikor visszajött a dobozzal, Békainak rosszérzése támadt. Szabályos kocka volt, méretéhez képest elég súlyosnak találta, s mielőtt kibontotta volna, óvatosan megrázta, arra figyelve, hogy hall-e valamiféle koppanást, koccanást, s a feszült csöndben mindenki hallhatta, hogy a rázástól ketyegni kezdett valami a dobozban.

– Az istenit, ez egy bomba – nyögte a pedellus, akit nemrég robbanó szivarral kínált a megboldogult, s a többieket nem is kellett figyelmeztetni, szinte osontak az ajtó felé, s csak onnan szólt vissza a sekrestyés. – Óvatosan tegye le. Ezt nekünk szánta, hogy vele menjünk a túlvilágra.

Békai reszkető kézzel tette le, de a ketyegés olyan hangos volt, hogy még akkor is hallotta, amikor már a Surlott Grádics nagytermében osztogatta a parancsokat.

– Mindenki hagyja el a termet. Bomba van a kis-szálában – szinte hörögve mondta, s az emberek e paradicsomszós maradványaitól véresnek hitt fej látán szinte felborították az asztalokat, úgy igyekeztek a kijáráshoz, hátvédként a váltóőr ment, Baloghnét vezette a kijáráshoz, s a csapost utasította, hogy hívja a rendőrséget, s hogy azok hozzanak tűzszerészeket is.

Óráknak tűnt az az idő, amit a szemközti járdán, a vendéglőtől eléggé távol töltöttek, s terelgették az arra járókat is azért, hogy a robbanás ne okozzon senkiben kárt, s amikor megérkeztek a rendőrök, akik sárga szalaggal kerítették körbe a veszélyes zónát, Békai elmondta, hogy mi történt.

– A rázással beindította az időzítőt – mondta enyhe kérdő hangsúllyal egy idősebb törzsszászlós, s mert a nyugalmazott váltóőr elmondta, hogy az asztal melyik sarkára tette, az egyenruhás rendőr, aki szintén szkafanderbe öltözött, bekísérte a bűvárkinézetű tűzszerészeket.

Sokáig pepecseltek. Ki-be jártak, nehézkesen, mintha robotok lennének, s adóvívón keresztül beszéltek egymással, mert sisakjuk eleje vastag üveg volt, s különben nem hallhatták volna a másik szavait.

Kábeleket vittek-hoztak. Olyan volt, mintha lassított filmet nézne az ember.

Valami kamerاسzerűséget szereltek össze, aztán jobb kezüket, mintha az égtől kértek volna segítséget, magasra emelték, s hárman újra bementek, a negyedik pedig az utcán maradt, s egy képernyőn figyelte azt, amit a kamerával láttattak a többiek.

Megtalálták a csomagot, óvatosan egy mérlegre tették, s talán mikrofont nyomhattak hozzá, mert Békai, aki a legközelebb állt a többiek közül a monitorhoz, hallotta a ketyegést, s azt is, hogy a vendéglőből a rangidős azt mondja:

– Klasszikus felhúzható fémrugós óra. Keress rá találatot a hangtár anyagában, talán van ilyen típustól rögzített hangunk, mert akkor már tudjuk, hogy mekkora az óra, s mennyi robbanóanyag lehet mellette.

Hirtelen csend lett. Elhallgatott a ketyegés, s a rendőrtiszt azt súgta Békainak, hogy ilyenkor szokott néhány másodpercen belül robbanni.

– Ennyire volt időzítve, most biztosan explodál – mondta, de nem történt semmi.

A képernyőn látták, hogy az akció vezetője óvatosan kézbe veszi a dobozt, elforgatja, s akkor, talán hangosabban is, mint ezt megelőzően, ismét hallhatták a vészes ketyegést.

A kinti hordozható számítógépen egy civil és a szakfanderes hangfájlokat futtatott, s messziről is látni lehetett a villódzó zöld fényt, benne a *találat* feliratot.

– Megvan főnök. Junghans márkájú utazóóra, ezerkilencszázhuszból. Küldöm a méretét és a súlyát – mondta, s megnyomott egy gombot a laptopon.

Bentről, mintha számárüvöltést hallottak volna, vagy egy egész ménes nyerítését, mert mindent betöltve zengett a monitorhoz kapcsolt hangszóró. De nem egy négy lábú volt, hanem a rangidős, aki sisak, védőmaszk nélkül tartotta a tetején lévő fültől a dobozából kiszabadított aranyozott ébresztőórát.

– És egy levél is van mellette – mutatott egy lapot. – Vissza lehet jönni, riadó lefűjva.

Békai mentegetőzni akart, de a parancsnok megnyugtatta, hogy helyesen cselekedett, ilyen bizonytalanságban jobb szakemberre bízni a dolgokat.

Visszamentek hát a vendégek, s a torozó törzsvendégek is a Grádicba. Most már nagyon éhesek voltak, de a vasrostély alatt kialudt a tűz. Fehér hamu volt csak a parázstartóban, s a rostélyon valami alaktalan állatfélék voltak, talán patkányok, de mint kiderült, nem tetemek azok, amit látnak, hanem az összekunkorodott, szénné égett karajszeletek változtak őskövületté.

Baloghné sajnálkozott, s hogy kiengesztelje a társaságot, sajtokkal, különféle felvágottakkal, paradicsommal, paprikával dúsan megrakott tálat hozott, s hogy a bombariadó másfél órájáért is kárpótolja a törzsasztal tagjait, zárjegy nélküli törkölypálinkát hozott fel a pincéből. Azt a hatvan fokosnál valamivel erősebbet, amiből Békai legénykorában sem ivott többet két pohárkánál. De a temetés körüli lótás-futás, a kora reggeltől délutánig tartó falusi levegőzés, a bombariadó feszültsége úgy meghozta az étvágyát, hogy vizespohárba töltött magának, s úgy tett, mintha nem is hallaná a pedellust.

– Azt hiszem, mindannyiunk nevében beszélek, amikor arra kérem, hogy mondjon néhány búcsúztató szót.

Békai iszonyatos krákogás, torokköszörülés közben zsebébe nyúlt, kivette az utazóórához mellékelt levelet, s azt kezdte olvasni.

– „Tisztelt barátom-uram, mivel a bipsi órásnak megmondtam a véleményem a zsidókról, ami nem volt a szája íze szerint való, nem akarom hozzá vinni az órámat, de csak ő tudja javítani. Valami kis pocók akadályozza a rugót. Hiába

húzom fel, még ha rázogatom, akkor is csak néhány percre működik. Alkudjon, mert nem gusztusomra való, hogy zsidókba tömjem a pénzem. Ha majd kész lesz és elhozza, a Surlott Grádicsban rendezzük a számlát.” – Befejezte a levél felolvasását, s még le sem ült, máris szólásra emelkedett a hajdani Meszticz-fűszerkereskedés hordára.

– Porból lettünk, porrá leszünk – kezdte a mondókáját, s ahogy nagy lélegzetet véve kezét, mint egy karmester, hozzáidomította a következő szavaihoz, feldöntötte a törkölyös üveget, s aztán a többit is, mert, mint a dominókockák, egymást verték le a teli poharak. Csörömpölés támadt, mintha koccintottak volna, pedig temetések napján ez nem volt illendő ebben a társaságban.

Borult a száraz szalmavirágos váza, a másik pálinkás palack is, s anélkül, hogy kialudhatott volna, eldőlt a háromágú gyertyatartó, s lángjától felgyúlt a kiömlött szesz az asztalon. Égő cseppek hulltak a földre, s neonos fényük nem is volt ijesztő, inkább szemet melengető volt a látvány, s az első pillanatokban senki sem érezte veszélyesnek a helyzetet. De már a padlóra lefolyt tócsa is kék lánggal égett, s a döbbenetben álló Békait leszámítva, aki a levél felolvasása miatt kissé távolabb állt az asztaltól, az öregek ruhája is tüzet fogott. A törköly átható szagával szinte egy időben már ragyogás töltötte be a különtermet. Kísérteties volt, pontosan olyan, amilyenek a temetőekben éjszakánként felvilágító lidércfényt képzeltek az emberek. Az asztal teljes felületén kékesen foszforeszkált a felhevült ital, de lángra kapott a száraz virágcsokor is, ropogva, mint egy csillagszóró, parázsdarabkákat lövellt szerteszét, égtek a szalvéták, s már az abrosz is égett, s a szeszláng kéksége fölé tornyosultak a vöröslő csóvák.

Baloghné vette észre a veszedelmet, s a csapossal leszedték a konyhából és a raktárból a poroltókat, s nekiálltak a katasztrófa elhárításának.

Előbb a tűzgócot, a lucskosra ázott abroszt fújták le vastagon a készülék fehér porával, aztán tetőtől talpig a lángokat csapkodó öregeket, amitől úgy néztek ki, mintha valamilyen bennszülött törzs tagjai lennének, közvetlenül ismeretlen szertartásuk előtt.

– Na, csak kitelt a három – mondta Baloghné, amikor a kertben megpróbálták lekefélni gyászfekete öltönyeikről a fehér port, amely makacsul rátapadt a parádcsomoszós maradékára.

Békai gondolkodott. Érezte, hogy ennek a napnak komoly üzenete van, s csak úgy maga elé motyogva mondta ki a szentenciát.

– Hát uraim, ilyen a szélsőjobb. Az ember azt hiszi, hogy eltemette már, de aztán ijesztő dolgokat cselekszik, mint velünk a macska képében a megboldogult, hamis riasztást művel a síron túlról, bombával fenyegetőzve, s legvégül felgyújtja velünk együtt a világot.

– Istenem – mondta a sekrestyés. – Ezek a náci eszmék még a sírból is visszajárnak kísértetni – s eme bölcsesség után keresztet vetett, s éppen szájába tett egy szivart, amit Baloghné pofonszerű mozdulattal, gyufástól ütött ki kezéből, szájából.

– Maga sztálinista hülye... bolsevikgyűjtogató... csurom szesz a ruhája. Úgy csinál, mint a nácik Berlinben a rájksztágnál, felgyújtáná saját magát, aztán maga is az ellenségre fogná, ugye?